EL YCYN NƏƢMƏ

Carens

O ki, uçsuz buçaqsьz... O ki, hydudsuz geniş...
Su basarlar, steplər, saƣa, sola gərilmiş,
Yfyqdən-yfyqlərə uzanmьş qarlь dyzlər
Bulutlar kəlgəsində kəntlər dərdsiz, baxtəvər.
Ta şimaldan çənuba, şərqdən ƣərbə catьnça,
Jerin şimal parcasь bir ɵlkəjdi qos-qoça
Hakimdi mystəbid car, o məhtəşəm ɵlkədə,
Həm o gɵzəl ɵlkənin elləri təhlykədə,
Ellər təhkimdi... Ellər topraqsьz calьşьrdь,
Mal kibi bir ƣajəsiz həjata alьşьrdь.
O səfil, aç elləri, o jazьq muziqləri,
Daim minib syryrdy ɵlkə cinovnikləri.
Muziqin gɵzy qorqmuş, qəlbi sakit vururdu.
Ɵlkənin topraqlarь syrylməmiş dururdu.
Topraqsьzdь kəntlilər, mylkədarlar amansьz.
Aƣanьn topraƣьnь beçərən kəntli çansьz.
O tarlasьz səfil xalq, kirimiş dəjylyrdy.
Açьndan daş jejirdi, yzylyrdy, ɵlyrdy.
Dərdindən araq icir, tynlyk mejxanələrdə
Jatьrdь ki: «ojanьb jeməsin daha bir də».
Dya edib dururdu geçə-gyndyz tanrьja,
Jetim, bojnu bykyly baqьrdь juqarьja.
Inanьrdь: juqardan bir gyn ьşьq doƣaçaq.
Ɵlkəni culƣalajan qaranlьƣь boƣaçaq.
Kəntli topraqlanaçaq, bytyn xalq o zamandan,
Qurtulaçaq dəhşətlər dolu qara zindandan.
Nə dyadan sevindi o zavallь xalq, nə də
Dərdinə carə buldu dumanlь mejxanədə.
Ɵlkə bir qan dərjasь, ehtijaçlar tykənməz,
Qan savuran qəhətlik ɵz mevqe'indən ənməz.
Dolaşьrdь ɵlkənin sьslь yfyqlərində,
Solƣun tarlalarьnda, jetim qoruqlarьnda.
Illərçə o dijarda gynəş doƣdu qanalmьş,
Batarkən ɵzy kibi gɵrdy ellər bonalmьş.
Gynəş qьlьnçla cьqmьş qanlь gɵz kibi, sьqdь.
Jaƣan qatь qaranlьq, jaƣmajan bir ьşьqdь.
Ɵlkə bir qan dərjasь, nəƣmələr də ƣəm səsi,
Bir sijah ɵlym səsi, bir uzun matəm səsi,
Sənmyş iqtidar, ə'çaz;
Fəqət coqdan bir muziq
Cьqdь bir şej jaratdь sankь joqdan bir muziq.
Ətrafьna topladь jalavaç rənçbərləri,
Ajaq jalьn, baş acьq, jurdsuz dərbədərləri.
Məqsədi qurtuluşdu... bu açlar kəməsilə,
Hajqьrdь, vəlvələlər qopardь gur səsilə,

«Ej joqsullar, topraqsьz insanlar bəri gəlin
Jetər qaldьnьz geri, bir az ilərі gəlin.
Bu caj aqьntьsilə barabar toplaşьnьz
Ej minlər, ej jyzminlər, miljonlar toplaşьnьz
Toplaşьnьz bu gyndən sizin aç ordunuzu,
O səfil ordunuzu, o məhtaç ordunuzu.
Carьn şəhrinə kibi aparaçaƣam gəlin,
Mosqvanь jerindən qoparaçaƣam gəlin.
Orda siz dyrly-dyrly keflər çəkəçəksiniz,
Nə qədər istəsəniz araq icəçəksiniz.
Məskəniniz olaçaq carьn parlaq binasь,
Car təxtindən gələçək məzlumlarьn sədasь.
Toplaşdьlar, gəldilər jyzlər, minlər, miljonlar,
Malь, mylky, tarlasь, çiftligi olmajanlar.
Onlar qoşub bir ordu halьnda toplaşdьlar.
Əngin ummanlar kibi dalƣalanьb daşdьlar.
Secilməzdi bu ordu bir sel uƣultusundan,
Meşə hajqьrtьsьndan, tufan gurultusundan.
O minlər ordusundan ellər qorqdu, çəkindi,
O minlər ordusunun kini başqa bir kindi.
Ordunun nəƣməsindən məsrur səslər qopurdu,
Qaranlьq meşə kibi tərpəndi jola ordu.
Haman cajьn əksinə olaraq dalƣa verdi,
Sel kibi ɵnyndəki çətinligi dəvirdi.
Bɵjyk imarətlərin jellər əsdi jerində,
Sahib kibi oturdu topraƣьn yzərində.
Bir necə gyn duruldu gynəşin qanlь gɵzy,
Al şəfəqlər byrydy nəş'ə dolu gyndyzy.
Uzaq-uzaq steplər qoşaraq dalƣalandь,
Muziq qoşdu tarlaja, topraƣa aƣalandь.
Belə oldu...
Nə jazьq... birdən carьn ordusu
Ucdu, gəldi juqarьdan sankь bir caƣlajan su.
Iki ordu vuruşdu, bɵjyk mə'rəkə qopdu.
Muziqlərin ymudu su kibi jerə hopdu,
Bir qədər carpьşdьlar joqsullar tərəfindən,
Alьnan şəhərləri geri aldьlar həmən.
Qajtardьlar bəjlərin jarьm ucuq mylkyny
Daƣьtdьlar jyzlərçə açlarьn bɵlygyny.
Açlardan alaj-alaj əsir alьb getdilər,
Onlarьn qara gɵzly dostunu inçitdilər.
Bir qəfəsə saldьlar onu çanavar kibi,
Atьldьlar ystynə aç qalmьş qurtlar kibi.
Onu carьn şəhərinə, Mosqvaja aldьlar.
Bu gedişdən, bytyn el, bytyn ɵlkə xəbərdar.

O, mənim ajlarьmь, gynlərimi oqudu,
Dediginin coqundan, xəbərim də joqdu.
Itirdigim gynləri, unutduƣum anlarь,
Dəftərimdə sьqьnan qarьşьq zamanlarь.
Acьb təkdy ortaja, mənsə sьraja saldьm,
O kecən coçuqluqdan, bir daha ibrət aldьm.
Onun sɵnyk alьnьnьn, hər dərin cizgiləri,
Həjatьmьn silinməz bir xatьrat dəftəri.
O cizgilə sankь bir, patefonun levhəsi,
Hər cizginin icində, bir çyr matəm nəƣməsi.
O nəƣmələr jenə də, aƣladьçь parcalar,
Onlar əski coçuƣun, məhzun marşьnь calar,
Quçaqladьm, oqşadьm, coçuqluƣa sarьldьm
Ondan uzun tarixi bir anda xəbər aldьm.
Bir daha mən jaşadьm, o həzin coçuqluƣu,

Sankь həjatda gɵrdygym, unudulmuş joqluƣu.
Nəzərimdən kecirdi, məzar, məzar dalьnça,
Sankь topraq icində, qajnaşьrdь qarьnça.
Mənim də coçuqluƣum, o dənizdən bir ləpə,
Topraqda syrynyrdy, gɵz jaşь səpə-səpə.
Jenə də acь rəja, çəkildi gɵzdən itdi,
Coçuqluƣum jenə də, məzarьna qajьtdь.
Jenə bir cən byrydy, gɵzlərimin ɵnyny,
Xəjalьmda çanlatdь, gənçligimin gynyny.
Indi gənçlik jeni gənç, jeni iş; jeni həjat
Indi atlar dəmir at, qanatlar dəmir qanat
Gənçlik syr'ət jaradьr, ɵz jeni gedişindən,
Indi əsər qalmamьş, tьsbaƣa jerişindən.
Indi byrynmyş artьq gənçlik qьzьl bir dona
Dɵnmyş qьzьl ɵlkəmiz, qomsomollar jurduna.

O jenildi, ah, o ki, jenilməz daq kibijdi.
Jetim rus əlkəsinin qejrətli sahibijdi.
El bilirdi o təkrar əlymlə əlçəkdi.
Rəhbərinin jolunda uzun-uzun qəm çəkdi.
Səhnəsinin canları sınlajıb çalan zaman,
Izdihamın içindən gətirilirdi qahraman.
Çəllad qartal kibijdi... Ijitin başı jerdə,
Haman baltaja qurban oldular əsirlər də.
Tikə-tikə doqranıb gəzləri çıqarıldı,
Bu dəhşətdən gəjlərin bulut baqrı jarıldı,
Odalara mejjitlər laşlar kibi dyzyldy.
Əli joqsulun jenə hər bir şejdən yzyldy.
Vuruşdu zavallı xalq, almadı dinçini,
Burnundan gətirdilər bir anlıq sevinçini.
Jenə gynəş ojulmuş qanlı gəz kibi çıqdı,
Şya'ları bir oqdu, sanma ki, bir ışıqdı,
Fəqət jenə əlkə əz doqmaça bəsdəsində,
Bəsdəsinin ən şirin gəzəl şikəstəsində,
Bir su kibi aqıtdı o ijitin qanını
O ijit ki, açırdı muziqin qanadını.
Keçdi ajlar-ajları, qovdu illəri-illər,
Gynəş doqdu qanalmış, qana dəndy gənyllər.
Dyjyş ara vermədi qara, açı bir dəjyş,
Bir janda da açlıqın həkmyranlıqı mydhiş.
Bir jandan tatar vurdu, bir jandan poljaq vurdu.
Bir jandan da Tyrkijə gəjdən oqlar savurdu.
Jaqış kibi jaqmada əlkəjə mərmi, qoşun.
Carın mə'sud jurduna dərt jandan girir qoşun.
Hər tərəfdə xəstəlik insanlar iki bykylym,
Əlində qanlı dərjaz kəntləri gəzir əlym.
Qara bir kabus kibi, tufan kibi keçirdi.
Qarşısına gələni doqrajırdı, biçirdi.
Suja dyşmyş bir pətək halına girmiş həjat,
Yfyqlərdə alçalıs, jerlərdə açı fərjad.
Geniş bozqurlarında şimalın bu zamanda,
Dəmir iradəsilə daqdu bir qahraman da.
Onun da dəjyşləri gizli dejil, açıqdı,
Əfv etməz bir açıqla, qəzəblə hərbə çıqdı.
Ona təkrar əlsizlər, ajaqsızlar qoşuldu,
Baqsızlar, tarlasızlar, topraqsızlar qoşuldu.
Qoşulan kələlərdən bəjyk bir ordu çıqdı.
Bəjlərin əmlakına bir ataş vurdu çıqdı.
Dedilər: «Jer yzyndə bəj qalmasın bir daha,
Min əlym mylkədara, min əlym padşaha
Əli oraqlınındır Rusja bundan belə,
Bu olursa əlkədə daşlar da gələr dilə».
Syvarilər qoşdular, şəhərlər zəbt etdilər,
Mosqvanın aq qarlı jolunu bərkitdilər.
Ançaq jalavaçların dərdini anlamajan,
Carın ordusu qoşdu gah atlarla, gah jajan.
Qoşdu, aman vermədi jenə carın əskəri,
Dutdular qara gəzly o qahraman rəhbəri.
Təslim oldu qalibə daqlıdı syvarisi,
Kilidləndi əmrynyn ilərisi, gerisi.
Gətirdilər rəhbəri dyz şahın pajtaxtına.
Jolda əsmər gəjsyny bojadılar al qana.
Tyfyrdylər ystynə qanatdılar yzyny,
Elə inçitdilər ki, açamadı gəzyny.
Birinçi ijit kibi, vurub qıjdılar ona.
Gətirdilər min illik Mosqva mejdanına.
Təkrar minlərlə canlar çaldı, çınladı, çaldı,
Qorqunç gejimli çəllad onun ystyny aldı.
Qara gəzly rəhbəri, qəfəsdən çıqardılar,
Əllərini baqlajıb qollarını qardılar.
O, çəsur gəzlərilə xalqına baqdı, baqdı.
Qızaran gəzlərində şimşək parladı, çaqdı.

Istədi «durun» desin, istədi ki, baqırsın,
Əzilmiş rus xalqını isjanlara çaqırsın.
Lakin onu dutdular, baqladılar aqzını,
Gəmdylər əz qəlbinə qəlbindəki arzını.
Danışmadı... Çəlladın aqır zərbələrindən,
Boqulan çoçuq kibi səsi batdı. Jerindən.
Sarsıldı. Arqasına kəndələjib qolunu,
Diz ystə oturtdular xalqın ijit oqlunu.
Başını əjən kibi iti pıçaq parladı,
Jenə də joqsulların susduruldu fərjadı.
Təsəllisiz, umudsuz keçdi pajansız illər,
Bulunarmı həjatı dəjişəçək bir nəfər.
Hər jerində həjatın umudsuzluq; çəgərgə.
O salmışdı ruhlarını ystynə qara kəlgə,
Qıtlıq tərədi, artdı, keçdi illər qaranlıq,
Muziq heç bir ijitə bel baqlamadı artıq.
Çynky o dar gynlərdə tufanlar kibi qalqan
Qəhrəmanlardan hələ çoq-çoq gyçlyjdy duşman.
Xalq susdu təsəllisiz həjata qani qaldı,
Illərçə qorqunç bajlər əllərdən qanıq aldı.
Matəmli gəjlər qara, qərib steplər qara,
Qarşı çıqmadı kimsə azqın padşahlara.
Beləçə illərlə xalq işləndi, çəkdi ahlar.
Xalqa yz gəstərmədi gymyş gəzly sabahlar.
Fabriklər açılınça, kəntlər şəhərə doldu,
Bin avlı kymələrlə fabriklərə soquldu.
Uzaq jerlərdən gələn, bu mohtaç izdəhamlar,
Əmək oçaqlarında bir-bir dutdular qərar.
Satışa çıqartdılar dəmir musqullarını.
Jazıq, uçuz qijmətə satdılar qollarını.
Onların heç bir şeji joqdu, heç olmadı da.
Qaldılar şəhərlərin dumanları altında.
Amma qəlbləri jandı, bədənləri bərkidi.
Uzaqdı onlar əski, axmaq kəntlidən indi.
Əmək oçaqlarında zildən vurduqça fitlər.
Onlar jeni dynjalar, çahanlar eşitdilər.
Makınalar, isjanlar, nəqmələr oquduqça,
Qanatlandı ruhları quş kibi uça-uça.
Avam kəntli bir qışda işçi olmuşdu artıq,
Gəzləri gynəş kibi, fikirləri pək açıq.
Indi onların bəjyk təsəvvyrləri vardı,
Xəjalları səmada qartalları boqardı.
Belə oldu və işdə hər sarsılmaz şəhərdə,
Tystydən gynəşlərin gəz açmadıqı jerdə.
Işçilər barəsində, zylmətlər barəsində,
Dynjadakı dəjyşlər, dəhşətlər barəsində.
Bir sabah uzun-uzun baçalar ətər oldu.
Bu ətyş bir qijamdan, isjandan bətər oldu.
Dedilər ki, dynjada ançaq iki ordu var,
Bunların biri zəngin, aldatıçı sahibkar.
Onlar ki, işləməzlər, rahət jaşarlar amma
Onlar ki, dynjaları jejərlər bir oturuma.
Onlar ki, onlarındır kaşanələr, sarajlar.
Onlar ki, başlarında bir dərin uçurum var.
Lakin ikinçi ordu, o bəjyk çaqlajan su,
Minlərçə zəhmətkəşin sarsılmajan ordusu.
Onlar ki, min illərin zəhmətini jaratdı.
Onlar ki, səadətə uzaqdan gəz aqartdı.
Onlar ki, indi min-min sajsız-hesabsız onlar
O dəmir əzələli, tunç damarları miljonlar.
Onlar ki, dərin-dərin mə'dənləri deşirlər,
Hej dəmir jollarını bir sap kibi eşirlər.
Onlar ki, hər bir şeji jaratmış, çan qojaraq,
Keçmiş onlarındır olmuş, onlarındır olaçaq.
Səadətlər, məhsullar, mə'dənlər, nələr-nələr,
Işçinindir-işçinin səjlədi makinələr.

Bir gyn səsləndi fitlər qorqunç uvultularla,
Dedi, bu iki ordu atılaçaq çidala.
Şəhərlərə jajıldı isjankar odlu bir səs,
«Ej işçilər toplaşın» diksindi, qalqdı hər kəs.
Toplandı işçilərin daqılmış sıraları,
Topland1lar, gəldilər sıqlaşdı araları.
Makinələr onların qəlbinə «çoşun» dedi.
Bu syrəkli dəjyşə «birlikdə qoşun» dedi.
Bir çıqın vuruşa, bir qazanın zəfəri
Qalmasın işçilərin arqada bir nəfəri.
Işçi, kəntli qahraman ordusunun çıqardı,
Gəjlərdə dalqalanan alavlı bajraqlardı,
Şahın əskərlərinə qarşı gəjys gərdilər,
Azadlıq jollarında xejli qurban verdilər.
Nə qədər qan təkyldy, getdi ijit joldaşlar,
Qılınçların uçunda ojnadı qanlı başlar.
Onları susdurdular əzgin, yzgyn və bəzgin,
Fabriklərə dəndylər jenə qəlblərində kin.
Jeni vuruşmalarçın onların ruhu ançaq,
Məhbəslərdə dəjylyb oldu tunç kibi qıvraq.
Bəjyk zylmət ruhuna qyvvət verdi onların,
Bu zərərdən açıldı gəzləri miljonların.
Zylmət və hərb, sahibsiz kəməksiz zavallı xalq,
Oqul bəslədi ançaq əmrlər dedi: qalq, qalq.
Xalq oqlunu gəndərdi məçhul dyşmənə qarşı.
Getdi ikinçi oqlu, ikinçi yrəkdaşı.
Səfil qaldı bytyn ev, getdi minlər, miljonlar.
Uzaqlarda nişansız gəmyləçəkdi onlar.
Jerdə, gəjdə partlajış, jerdə, gəjdə duman, toz,
Əpəçəkdi onları qajnar dilli metraljoz.
Tyfənglər ıslıqlajıb, toplar çaqıraçaqdı,
Dil bilməz ovalarda onlar baqıraçaqdı.
Qazların sarı çəni, onların yzərinə,
Enərkən, dyşəçəkdi min jara ətlərinə.
Onlar qan tyfyrəçək, onlar qan qusaçaqdı,
Onlar bu çəbhələrdə həjatdan çoq uzaqdı.
Sıçaq oqsajışıjla əlym qarşıda durmuş.
Onların gəzləjirdi sankı bir qara bajquş.
Evlərdə jorulmadan gəzlədilər yç sənə.
Baqdılar ərtylməjir bu façiəli səhnə.
Gyllə, mərmi, qaz, qılınç, əlym gəzən jerlərə.
Su kəsilmiş nəzərlər baqdı-baqdı nə çarə.
Belə oldu: minlərçə fabriklərin içindən,
Minlərçə gur əhali tərəndi gəjə dəjən.
Baçalar əskərlərə gəjdən çaqırış atdı.
«Sən əskərlərə gyllə atma» bir səs uçaltdı.
Işçilər gərdylər ki, joq bu dəjyşyn sonu,
Əz sıçaq səzlərilə dolaşdılar ordunu,
Əskərə dost oldular, jatmış əskər ojandı,
Haman gyndən steplər jeni ataşla jandı.

Ordu bytyn silahi atarag, dəndy geri,
Təxtə qarşı açıldı topların mərmiləri.
Bytyn əlkə tərənib qalqdı bir əskər kibi,
Bytyn əlkə ojandı qızıl bir şəhər kibi.
Ajıldı, geri dəndy əskərlər çəbhələrdən,
Uzaşdılar əskidə qaralan şybhələrdən.
Eşikdəki dyşmənlə dalaşmırıq dedilər
Əlimizi kimsəjə biz açmırıq dedilər.
Dedilər bəlyşməgə əçəba nejimiz var,
Ejni gynəş saçırkən yzymyzə ışıqlar.
Bizim əz varlımızdır qan içən dyşməniniz,
O dujqusuz zəlijə qıda olmuş qanımız.
Zərbə! Tamam qoçalmış, fitnəkar qurda zərbə!
Səbəb onlar dejilmi, bu qan tyfyrən hərbə?
Bundan belə zənginlər əlsyn, qalmasın gərək,
Aramızda o ruhlar nəfəs almasın gərək.
Dejə qorqunç ordular çəbhələrdən dəndylər,
Dənyşləri umulmaz bir səfərdən dəndylər.
Zənginlərin təhfəsi; məhtəris hyquqları,
Qanun dejə əməkçi xalqların sojduqları.
Nə adət, nə ən'ənə vardısa jandırdılar,
Dedilər ki, dynjada jalınız birçə hyquq var.
O da bir azad əmək, bir də alın təridir.
Tər və əmək həjatın əsas təməlləridir.
Topraqları aldılar, əkdilər, beçərdilər,
Fabriklər də sevinçlə kəntlijə səs verdilər.
Ançaq jenə əlkənin məçhul yfyqlərindən,
Qara bulutlar kibi aqdı bir sıra dyşmən.
Jeniligə zərbələr vurmaq yçyn çıqdılar,
Jenə də əskiligi qurmaq yçyn çıqdılar.
Ançaq indi əməkçi kytlələr əskərdilər,
Top, tyfəngləri vardı, bytyn səfərbərdilər.
Toplandılar, quruldu əlkədə bəjyk ordu,
Bu ordu dyşməninə axır zərbəni vurdu.
Dyşmənə dəş gərdilər, bir daq kibi durdular,
Çılqın həmlələrilə dyşməni susdurdular.
Indi də beçərirlər qazandıqları jeri,
Bu daq gevdəli ordu bir də qaytmaz geri.
Sarsılmaz bu əlkədə əməkçinin hyququ
Əlkə onun əlkəsi, əmək onun var-joqu.
Silah məhkəm sıqılmış onların əllərində,
Şəhər, kəndin jerində, kənt şəhərin jerində.
Olmuş, olaçaq işçi əz-əzynyn sahibi,
Gynəş sənənə kibi, çahan donana kibi.
Bir qyvvə bu çahanda olmajır, olmaz belə,
Ki, yz-yzə dajansın işçinin qyvvəsilə.
Alqış, dəmir bojları uzanmışlara alqış.
Alqış əz tale'ini qazanmışlara alqış.

çevirəni: M. Myşfiq